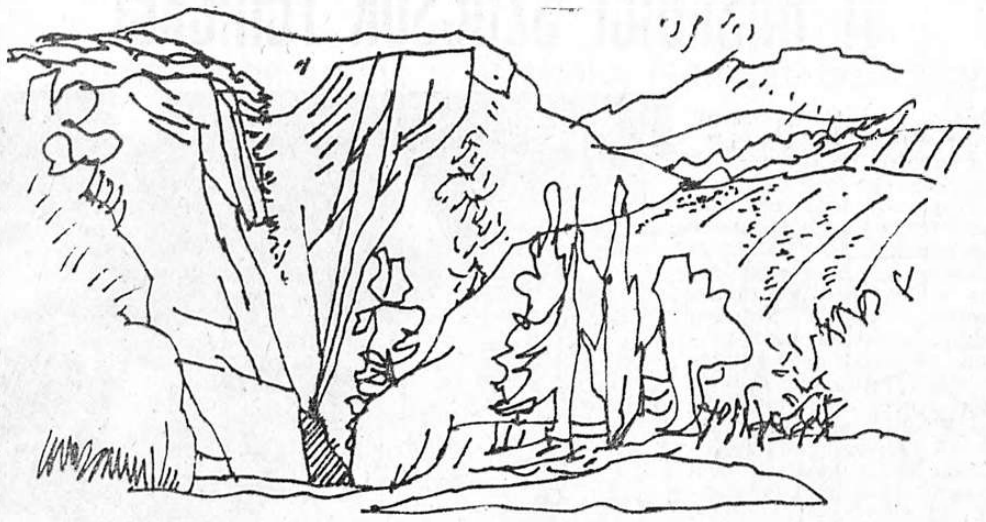

Séta a karsztvidéken

Az aggteleki-tornai karsztvidék, hazánk egyik páratlan szépségű, műemléki, ipartörténeti értékekben gazdag területe. A csodás szépségű táj természeti értékei az utóbbi években örvendetesen fellendítették az idegenforgalmat, s ebből következnek a vendégvárás, a vendégmarasztalás még megoldásra váró feladatai. A tájegység körültekintő, fokozottabb gondoskodást, odafigyelést kívánó természetvédelmi feladatokat is parancsol; mert a természetjáró ember nemcsak gyönyörködni, elmélázni tud, de sajnos, képes a kártevésre, a pótolhatatlan természeti értékek pusztítására is.

Az Országos Környezet- és Természetvédelmi Hivatal 1978. decemberében hazánk e szép vidékét védelem alá helyezte. Ily módon az Aggteleki Tájvédelmi Körzetben immár tíz kisebb-nagyobb, szigorúan védett terület található mindazok örömére, akik szeretik a természetet, óvják, védik annak értékeit. A tájvédelmi körzet létesítésével lehetőség kínálkozik a tájegység harmonikus szépségének, természeti értékeinek védelmére, megóvására. És van is ezen a vidéken mit védeni, óvni. A régi kultúrák emlékeit találjuk például a Baradla-barlang környékén, az ásatások i. e. 5000—2500 között készült eszközöket és tárgyakat hoztak a felszínre; s szintén a barlang előtt tárták fel az újkőkori emberek szállásheleit, míg a Telekes-völgyben található, úgynevezett Ördöggát-barlangban kora vaskori leleteket találtak a régészek. Páratlanul értékes a karsztvidék növényvilága is. Megtalálhatók itt a melegkedvelő fajok éppúgy, mint az északi elterjedésű növényritkaságok. Honos a karsztvidéken a felvidéki kökörcsin, a kövér daravirág, a szőke oroszlánfog, az osztrák sárkányfű, csinos tárnicska, de valamennyi közül a legnevezetesebb és Európa száz legritkább növénye közé sorolt, sárgásfehér szirmú virág, a tornai vértő.

A sok nevezetes látnivaló közül méltán emelkedik ki az 1700-as évek végén épült tornanádaskai Hadik-kastély. Az 1700-as évek végén, késői barokk stílusban épült kastély sok látnivalót kínál, nemkülönben az 1890-es években telepített park, az alsó karszthegyek lábánál. A park egyébként hazánk egyik parképítészeti ritkasága, figyelemre méltó értéke a hazai kertkultúránknak. Több száz különleges fa- és növényritkaság ejti bámulatba a látogatót. Megtalálható itt az ország legszebb piramis alakú mammutfenyője, a szibériai lucfenyő, a kaukázusi jegenyefenyő. Kedvező klímára találtak itt, „meghálálják" azt a gondoskodást, amit annak idején Hadik Béla, a park megteremtője áldozott a park létrehozására, építésére. Mondják, hogy más megyékből hordták ide a termőtalajt, hogy megéljenek a telepített növényritkaságok.

Szemet gyönyörködtető, csodálatos vidék ez. A hétköznapi jelzők használata semmiképpen nem helyettesítheti, nem pótolja a látványt. Védeni és ápolni kell ezt a parkot is. Szerencsére a kastélyban működő gyógypedagógiai intézet vezetői, növendékei teszik is ezt, kellő buzgalommal, gondoskodással és ügyszeretettel. Persze, amint már azt említettük, a természetjáró ember nemcsak gyönyörködni képes, hanem a kártételre, a rongálásra is. S bizony a gyerekek igencsak rácsodálkoznak a fába, a padokba vésett mementókra. A gyerekek nem vésnek semmit sem a fába, mert tudják, hogy az ilyenfajta kommunikációnak nincs semmi értelme.

A kastély parkjából csodálatos az elénk tárulkozó panoráma. Ám Tornaszentandrás határában az Ostromos-hegyet lassan elhordja a föld színéről a bányászkodás. Soha nem gyógyuló sebet ütött a tájon az ember. A bányászkodás során csodálatos szépségű cseppkő-barlangokra, barlangrendszerekre bukkantak. A bánya most is működik. Nem tudni meddig...

Nem a vidék szépsége, gazdag növényvilága vonzotta ide jó néhány évvel ezelőtt Antonio Zorzi urat, az Indusztria Marni Alpini cég vezérigazgatóját. Az említett cég hatáskörébe tartozik az Alpok valamennyi márványbányája, s éppen ez vezette jóval a müncheni olimpia előtt Tornanádaskára, az itt található márványbányába a világcég vezérigazgatóját. Ő valahonnan megtudta, hogy a tornanádaskai márvány rendkívül jó minőségű, s további feldolgozás után nagyszerűen alkalmas építkezésre. Münchenben, az olimpia előtt ugyanis hatalmas méretű építkezés kezdődött meg, oda kellett a márvány, a reprezentatív épületek díszítésére. Zorzi úr felfedezte a bányát, járt itt gyakorta és kedvező ajánlatokat tett, az arra illetékeseknek. Nem tudni miért, az üzlet nem jött létre. Ám nemcsak Zorzi úr, hanem a tévések is jártak itt, s annak rendje-módja szerint riportot készítettek, bizonygatván, hogy érdemes lenne ezt a bányát művelni, fejleszteni. Nem fedezték fel viszont azok, akiknek valóban fel kellett volna fedezni.

A tornanádaskai bányának jó néhány gazdája volt. Az ötvenes évek elején azt gondolták itt, Tornanádaskán, hogy ebből a bányából mégiscsak lesz valami. Ha eléggé kezdetleges módon is, de megkezdődött a termelés, jól emlékszik arra az időre *Demény József*, a kőbánya akkori vezetője. Ő sorolja: — Akkoriban szállítottunk innen márványtömböket a metró építéséhez, de állítólag Egyiptomba is eljutott a tornanádaskai márvány. Mert nagyon szép ez a kő, ha megcsiszolják, megmunkálják. Vöröses színű, fehéres árnyalatú, valószínűtlenül szép erezettel. Azok az építészek, akik annak idején ezt a követ megvizsgálták, azt mondták, hogy vetekszik a legjobb márványkövekkel. Nemcsak azért, mert szép, hanem azért is, mert nagyon jól meg lehet munkálni, jól tűri a külső hatásokat, például rendkívül fagyálló.

Jelenleg a tornanádaskai bánya az edelényi tanács költségvetési üzeméhez tartozik. *Tóth Béla*, az üzem vezetője, akivel a bányában jártunk, nem sok jóval biztatott a bánya jelenét illetően. Ugyancsak fájlalja, hogy ezt a csodálatos követ jelenleg útépítésre, vasútépítésre használják. A bányában mindössze nyolc ember dolgozik, a nyereség pedig az elmúlt évben mindössze 23 ezer forint volt.

A jövő alamivel biztatóbb. Nemrégiben újra felfedezték a tornanádaskai márványbányát. Újra megkutatták nagy kiterjedésben ezt a területet, és megállapították, hogy nagy mennyiségű, jó minőségű, kitermelésre alkalmas kőzetet rejt a hegy. A Budapesti Kőfaragó és Szobrászipari Vállalat nemrégiben megállapodást kötött a költségvetési üzemmel. Az említett vállalat azt kéri, hogy takarítsák ki a bányát, s tegyék lehetővé a gépek betelepítését, s akkor majd korszerű, nagyüzemi módszerekkel megkezdődik itt a munka.

Szarvas Dezső

Turista és a turistaház...

A hegyi ösvényeket járóknak, frissítő túrákon jóleső fáradtságot keresőknek mást jelentett valamikor a menedékház, a hegyi turistaház, mint napjainkban. Félnapszámra barangoltak az erdőkben, ereszkedőkön, meredélyeken át juthattak fel egy-egy páratlan kilátást nyújtó magaslatra és kisebb pihenőkkel indultak tovább. A turistaház volt az, ahol lerántották vállukról a hátizsákot, előkotorták az elemózsiájukat és kulacsból ittak rá jófajta bort, de a tiszta forrás hideg vize is enyhet adott a fáradtságuk után. Ha valakinek mégis valami másra, jobbra fájdult meg a foga, hát rendelhetett magának pecsenyét, teát, forralt bort. A mai hatvan, hetven évesek történeteiben legendák hangzanak el a pilisborosjenői menedékház gulyáslevéséről, a bakonyi turistaházakban pirosra, ropogósra sült pecsenyékről és az ételeket kísérő tüzes borokról. Persze, hogy azoknak az ízeknek az utánozhatatlanságában ifjúságuk utáni nosztalgiájuk is benne van, az akkori fiatalokat összetartó közösségi szellem szívesen idézett tüze is.

1

Ha nyitástól zárásig figyelnénk egy mai turistaház életét, már csak kevésben bizonyulna hasonlónak a régihez. Korai készülődés a reggelizéshez a konyhán, de már az ebédhez valók is előkerülnek, ugyanúgy, mint egy étterem konyháján.

A hétvégi napokon telt ház van és ez általánosnak mondható — tájékoztat Várkonyi Miklós, a bánkúti turistaház vezetője — Debrecenből, Gyuláról, Szegedről, a Dunántúlról és a fővárosból jönnek ide a legtöbben, akik elragadtatással járják a Bükk tetejét, a szép őszi erdőket.

Szombat-vasárnapokon megindul az autós áradat, a téli havas hónapokban kilométereken át kígyózik az utak mentén leállított autók sora.

2

— Bakancsos, hátizsákos turista ritkán vetődik erre?

— Azért azt nem mondanám, de a nagy forgalom, az ideérkezők igényei, arról győztek meg, hogy alaposan átalakult a turistaházak vendégköre. Egyre kevesebb azok száma, akik otthon csomagolnak ételt, italt és úgy vágnak neki a hegyeknek. Azt tapasztalom, hogy mind kevesebben vannak.

— Eszerint legtöbben itt is azt várják el, amit az étteremben bent a városban? Pedig a turistaházaknak mindig is volt egy olyan előnye a városi éttermekkel szemben, ami olcsóságuk révén jól csengett a hegyet, erdőt járók fülében.

— Négyféle, húsz forintnál olcsóbb étel is van az étlapon.

— Mik ezek?

— Főzelékek.

— Négy olyan is található, ami húsz és harminc forint közötti áron kapható, ezek a pörkölt, rizseshús stb...

— A többi?

— Bélszín, natúr borda, velő és így tovább... Ezek ára magasabb, de van gyermek- és turistamenünk is tizenöt ötvenért, illetve harminckilencért. Kisadagok, zóna ételek úgyszintén. Nem akarok étlapot mondani, de egy zónapörkölt tizenhét forint ötven.

3

— A megemelkedett ellátási árak mellett lesz-e idén is sátábor?

— December végén nyitja kapuit a sátábor é. az első, második turnusban már egyetlen kiadó hely sincs, így tájékoztatott a vállalat központja.

— A tábor kezdete nem mindig esik egybe a tél kezdetével, a hó megérkezésével.

Ez igaz. 1 420 forintért Bánkúton tölthet egy mozgalmas hetet mondjuk egy alföldi diák és ha szép hó van, szakavatott edzők tanítják meg a sízésre. A tíz éven aluliaknak még olcsóbb a tábor.

Bánkút vonzása, varázsa tehát mitsem változott, jöhet a nyár, az ősz a szarvasbőgéssel, a tél a hóval, vagy éppen hó nélkül, ide mindig szívesen érkeznek a természet madárcsicsergéstől üde ébredését, a csendes őszi lombhullást, a tél néma fehérségét kedvelő turisták.

Nagy József

Egy emlék a szívben

● Mindig napkelte előtt ébred. Ahogy évtizedeken keresztül megszokta. Nyugdíjas kora óta szinte számlálja a mozdulatait. Az első, ahogy felnyitja a szemhéjait, miközben észreveszi, hogy félhomály van. A második, hogy felül és érzi, hogy már izomtalan combját vágja az ágy széle. A harmadik mozdulat is még a lábaké, úgy keresi meg az ócska papucsot vele, hogy oda se néz. A negyedik mozdulat már két kezét kéri, rágyújt a füstszűrő nélküli cigarettára, s a gyufa világánál a számára túl hangosan ketyegő vekkerórát is megnézi. Az új napra való ébredés következő mozdulatai a félig sikerült ásítással egyben leszívott cigarettafüst nyomán olyan köhögéssé fajulnak, hogy beleremeg egész teste. Az ötödik fontosabb mozdulat a csontváznak szól, megropogtatja ujjpereceit. Közben az égő cigarettáról a hamu az olcsó szőnyegre hullik. Lassan féloldalt fordítja a fejét, ránéz alvó felesége borzas hajára, hájas arcára és a dunyhán nyugvó kezére. Az ujjait nézi, amelyek szintén kövérek, mint nagyon régen, állapotos korában, és az egyiken a mélyen húsába vágó vékony gyűrűt. Ilyenkor mindig felötlik még az alvástól és mindenféle álomtól kába fejében, hogy is tudott ennyi sok évet ezzel a nővel — aki ahogy az idő telik, úgy lesz számára egyre idegenebb és idegesítőbb — leélni...

Lassan kicsoszog a konyhába. Itt világosabb van és hűvösebb. Kinyitja a kiskamra ajtaját, ami éppúgy nyikorog, mint már ki tudja hány év óta. Pedig ez a kilincs, meg alatta a szabadon álló zárszerkezet, úszni szokott a zsírban a régi disznótorokon. Gyűlölködve nézi a sok téli befőttesüveget, mert jól emlékszik a minden nyár végi felfordulásra, a sok üvegre, a locspocsra a konyhában, az összes létező edényekben púposodó zöldségre, gyümölcsre, az ecet és más fűszerek átható szagára, a celofánpapírok, a leszorító gumik garmadájára, késekre, ollókra, reszelőkre, gyalura az asztalon. Soha nem szerette ezt a felfordulást, mert ilyenkor nem találta a házban a helyét és — talán éppen ezért — soha nem szerette a befőttet sem.

Fél literes üveget vesz le az egyik polcról, amely mellett ott áll megszokott kis pohara is, valami régi-régi búcsú emléke, s amelyről már félig lekopott a színes festékkel rápingált virágcsokor.

— Nem baj — dörmögi félhangosan magában —, attól még lehet inni belőle...

Az első nagy korty a pálinkából megrázza, enyhén lúdbőrös lesz a teste, de ez nem zavarja, mert nem éri felkészületlenül, hiszen így van ez már nagyon régen.

Később szalonnát eszik hagymával, kendőből kibontott kenyérrel, lassan rág megmaradt néhány fogával. Közben nézi a beretvaéles és a törhegyes bicskát, aztán hirtelen úgy érzi, hogy a számos éven jól szolgáló készség a szívébe hatol. Látja, hogy a kezében van a bicska, mégis úgy érzi, hogy ugyanaz a zsebkés, ugyanakkor belehasít a szívébe...

Később rájön, hogy egyszerűen szúr a szíve. Nem a bicskától. Hanem egy évtizedek során belérögződött szokástól. A mindennapos munkába indulásoktól, amely lassan emlékké fakul, de néha — mint most is — úgy kél életre, hogy fájni is tudhasson...

Mosdik, mint eddig is mindig: hokedlin a lavór, abba meríti a kezét, az arcát, s amikor feléje nyújtja a törülközőt az asszony, szintén nem téveszti el a mozdulatot, pedig a szeme tele van szappanhabbal, nem lát.

Az asszony nem szólt ma még, csak kotorász a tűzhelyben. A férfi szótlanul öltözködik. Régi, szürkére